

PATRIOTISME, EFICÀCIA I LLENGUA CATALANA: VALORS PROMOCIONALS DEL FUNCIONARIAT DE L'AUTONOMIA REGIONAL DE CATALUNYA (1931-1933)

David Martínez Fiol*

Resumen al final del artículo.

The abstract can be found at the end of the article.

L'article explica com el catalanisme polític del primer terç del segle XX aspirà a la vertebració d'un aparell estatal, paraestatal o autònom dins o al marge de l'Estat espanyol, el qual havia de permetre concretar les ànsies d'autogovern per a Catalunya. En aquest sentit, el primer catalanisme polític es concentrà en unes capes mitjanes urbanes i il·lustrades que procedien, en la major part dels casos, dels àmbits rurals del Principat. Tanmateix, aquestes classes mitjanes catalanistes no eren pas homogènies, ni dins de l'àmbit polític ni en l'espai professional. Així, ens trobem, d'una banda, individus, pocs, amb estudis superiors (doctorats i llicenciatures universitàries) i, de l'altra, un bon nombre de personatges sense estudis oficials però amb una gran capacitat autodidacta i amb aspiracions intel·lectuals. Tots plegats, però, tenien en comú la voluntat de servei a Catalunya i als catalans. I aquesta voluntat de servei es concretà en la seva aspiració a esdevenir funcionaris d'una administració catalana i catalanista. El primer pas fou la Mancomunitat; però el moment de màxima expansió d'aquesta administració autònoma va ser als anys trenta amb la configuració de la Generalitat. En aquest sentit, l'article posa de manifest com aquesta funció pública catalanista es fonamentà en un discurs que enlairava l'eficàcia professional del funcionari català enfront del funcionari espanyol *drogo*, i, al mateix temps, ressaltava el coneixement i l'ús de la llengua catalana com a vehicle dels funcionaris i de la paperassa administrativa de la Generalitat. Així, l'article pren com a fil conductor d'aquesta idea les opinions i els comentaris que es van fer sobre la qüestió des de l'Associació Cultural i Esport-Generalitat de Catalunya, entitat que, entre el 1931 i el 1933, intentà aplegar els primers funcionaris de la Generalitat de Catalunya.

Paraules clau: funció pública; Segona República; política lingüística; Administració pública republicana; llengua catalana.

* David Martínez Fiol, catedràtic de geografia i història de l'Institut de Mollet del Vallès.

Data de recepció de l'article: 8.08.2009; data d'avaluació: 17.12.2009; data d'acceptació de la versió final: 23.12.2009.

Sumari

1. Reforma de l'Estat i de la funció pública
2. L'ideal catalanista d'una moderna societat de serveis
3. El funcionari com a model de l'*home nou*: eficàcia i antisentimentalisme
4. La llengua catalana: l'idioma dels funcionaris de la Generalitat
5. La llengua catalana en el marc de l'Estatut
6. Conclusió?: La paradoxa idiomàtica

La revolució republicana de 1931 pot ser definida també com una “revolució de funcionaris”.¹ Una de les figures més emblemàtiques de tot aquest procés va ser Manuel Azaña, qui, abans de ser un professional de la política, havia estat funcionari públic.² Certament, cal tenir present que les seves principals actuacions legislatives es van concretar en les més que discutides i polèmiques reformes de l'Administració civil i militar durant el bienni 1931-1933.³ Ambdues reformes eren hereves del clàssic discurs regeneracionista fruit de l'anomenada “crisi de la fi de segle”. Sens dubte, des del desastre colonial del 1898, els diferents regeneracionismes, tant d'esquerres com de dretes, que van inundar la vida pública espanyola no van deixar de reclamar com una necessitat urgent la democratització de la vida política espanyola i la reforma de l'Estat i de la seva administració. Ambdues propostes estaven estretament unides i eren uns referents simbòlics en la crítica de l'Estat liberal vuitcentista sorgit en la dècada dels anys trenta del segle XIX.⁴

1. La idea d'una “revolució de funcionaris” a: MARTÍNEZ FIOI, David, *La sindicació dels funcionaris de la Generalitat de Catalunya (1931-1939)*, tesi de doctorat, UAB, 2006, p. 59-69; i del mateix autor, *Estatisme i antiestatisme a Catalunya (1931-1939). Rivalitats polítiques i funcionaris a la Generalitat*, Barcelona, PAM, 2008, p. 54-57.

2. JULIÀ, Santos, *Manuel Azaña. Una biografia política*, Madrid, Alianza Editorial, 1990, p. 9-54.

3. ALPERT, Michel, *La reforma militar de Azaña (1931-1933)*, Madrid, Siglo XXI, 1982. Sobre la reforma de la administració civil, AZAÑA, Manuel, *Memorias políticas y de guerra, I*, Barcelona, Crítica, 1981, p. 253 i s.

4. Des d'un punt de vista intel·lectual, el regeneracionisme va ser compartit per les generacions del 98 i del 14; a LAÍN ENTRALGO, Pedro, *La generación del noventa y ocho*, Madrid, Espasa-Calpe, 1975; i MENÉNDEZ ALZAMORA, Manuel, *La Generación del 14. Una aventura intelectual*, Madrid, Siglo XXI, 2006.

1. Reforma de l'Estat i de la funció pública

Des del punt de vista dels regeneracionismes, l'Estat liberal espanyol patia un conjunt de malformacions de naixement que l'havien convertit en el refugi tradicional de les anomenades oligarquies tradicionals (fonamentalment, les agràries i militars), les quals havien posat entrebancs a la seva modernització. Pel que fa a les oligarquies civils de signe agrari, aquestes havien ocupat tots els alts càrrecs de l'Administració i situat els seus amics polítics i els amics d'aquests amics en la xarxa pública de treball, generant un funcionariat poc eficaç i menys professionalitzat.⁵ Les oposicions als llocs de treball públic eren interpretades com una farsa que permetia l'accés dels "amics polítics" als llocs de gestió i administració de l'Estat. En rigor, la reivindicació principal dels regeneracionistes va ser la democratització alhora del servei públic i de la vida i pràctica política, entesos con un tot integrat. És a dir, s'entenia que l'Administració era corrupta perquè la vida política també ho era. No va resultar inversemblant que el lema de l'anomenada revolució democràtica del 1868 fos el de «*Viva España con honra*».⁶

Tanmateix, l'experiència democràtica del Sexenni (1868-1874) va donar pas a una sofisticació del sistema oligàrquic fonamentat en la necessitat d'una "corrupció legal" com a peça indispensable per a l'estabilització del sistema polític. Des del punt de vista del canovisme, la fi justificava els mitjans, ja que aquests havien d'ajudar a redefinir el paper dels militars en la vida pública espanyola.⁷ La milícia considerava els polítics civils com un grup incapaç de

5. Ha estat bàsicament dins l'àmbit de la novel·la vuitcentista i dels primers anys del segle XX, amb una "moralina" notòriament influïda pel regeneracionisme, en què es van descriure de forma satírica els constants moviments i canvis de personal dins del funcionariat de l'Estat com a conseqüència dels constants canvis de govern i de ministres. L'exemple més emblemàtic va ser la novel·la de Benito Pérez Galdós, *Miau*, publicada l'any 1882 a «La Guirnalda». Aquí es recull l'edició: PÉREZ GALDÓS, Benito, *Miau*, edició crítica de Robert J. Weber, Madrid, Labor, 1973. Una anàlisi breu del perquè de les *cesantías*, a TRAYTER, Joan Manuel, *El dret disciplinari de la funció pública*, Barcelona, Generalitat de Catalunya, Escola d'Administració Pública de Catalunya, 1992, p. 30-31.

6. Valoracions ja clàssiques sobre el significat del Sexenni, a FONTANA, Josep, *Cambio económico y actitudes políticas en la España del siglo XIX*, Barcelona, Ariel, 1973; i JOVER ZAMORA, José M., «1868. Balance de una revolución», a JOVER ZAMORA, José M., *Política, diplomacia y humanismo popular en la España del siglo XIX*, Madrid, Turner, 1976. Per al cas català, vegeu JANUÉ I MIRET, Maricó, *La Junta Revolucionaria de Barcelona de l'any 1868*, Vic, Institut Universitari d'Història Jaume Vicens i Vives-Eumo, 1992; i de la mateixa autora, «El Sexenni Revolucionari a Barcelona (1868-1873): contradicciones internas i acaraments amb l'Estat», *L'Aveng*, 203, Barcelona, maig 1996, p. 10-13.

7. El paper de Cánovas del Castillo en la vertebració de l'Espanya alfonsina, a VELASCO, C., *Cánovas del Castillo y la articulación del Estado Nacional*, Madrid, Cuadernos Económicos del ICE, 1978, i YILÁN CALDERÓN, E., *Cánovas del Castillo. Entre la Historia y la Política*, Madrid, Centro de Estudios Constitucionales, 1985.

conduir els destins i l'Administració d'Espanya.⁸ Aquest punt de vista sorgia d'una tradició que es remuntava a la monarquia absoluta borbònica. Certament, l'aparell administratiu creat per Felip V i els seus consellers va tenir com a peces claus els capitans generals de cadascuna de les províncies de la monarquia. Aquests no tan sols s'havien d'encarregar de l'Administració militar sinó també de la de justícia.⁹ La revolució liberal semblava determinar que havia arribat el temps dels advocats civils, mentre que el destí dels militars s'havia de reconduir cap a les casernes. Tanmateix, els militars de qualsevol signe polític es van negar a acceptar el paper passiu i secundari que els conferien els polítics civils. Així, la construcció de l'Estat liberal espanyol va ser, entre altres coses, una lluita corporativa entre militars i juristes civils que es va saldar el 1875 amb el triomf provisional dels polítics civils.¹⁰

En tot cas, els canvis estructurals que la societat espanyola del darrer terç del segle XIX i principis del XX van impedir que el triomf dels juristes i grans terratinents civils vinculats als partits dinàstics fos complet. Socialistes, llibertaris, carlins, republicans, catòlics, regionalistes diversos i els mateixos militars reformularen els seus discursos polítics i corporatius i tots van coincidir

8. PAYNE, Stanley G., *Los militares y la política en la España contemporánea*, Ruedo Ibérico, 1968. Una visió semblant del mateix autor, a *Ejército y sociedad en la España liberal 1808-1936*, Madrid, Akal, 1977.

9. MOLAS RIBALTA, Pedro, «Militares y togados en la Valencia borbónica», a MOLAS RIBALTA, Pedro *et al.*, *Historia social de la Administración española. Estudios sobre los siglos XVII y XVIII*, Barcelona, CSIC-Institución Milá i Fontanals, 1980, p. 165. Un estudi de síntesi, excessivament jurídic, sobre el funcionariat durant la crisi de l'Antic Règim, a TOMÁS Y VALIENTE, Francisco, «Legislación liberal y legislación absolutista sobre funcionarios y sobre oficios públicos enajenados: 1810-1822», a *Actas del IV Symposium de historia de la administración*, Madrid, Instituto Nacional de Administración Pública, 1983, p. 703-722.

10. Els interessos corporatius de l'exèrcit s'analitzen, encara que sense definir-los com a corporatius, a ALONSO BAQUER, Miguel, *El modelo español de pronunciamiento*, Madrid, Rialp, 1983. En una línia semblant, Juli Busquets assenyalà que «cuando Fernando VII intentó reconvertir el ejército de acuerdo con la mentalidad anterior, estamental y clasista, empujó a los nuevos militares hacia el liberalismo, al concienciarlos de que para su avance profesional era necesaria la instauración de un régimen que acabase con las diferencias de sangre», a BUSQUETS, Julio, *Pronunciamientos y golpes de estado en España*, Barcelona, Planeta, 1982, p. 52. La importància de juristes i advocats en la construcció d'un Estat liberal de caràcter civil, a APARICIO, Miguel, *El "status" del poder judicial en el constitucionalismo español (1808-1936)*, Barcelona, Publicacions de la Universitat de Barcelona, 1995; FIESTAS LOSA, Alicia, «L'administració de justícia en el segle XIX», *L'Avenç*, 97, Barcelona, octubre 1986, p. 46-49, i JOVER ZAMORA, José M., «Situación social y poder político en la España de Isabel II», a *Política, diplomacia y humanismo popular en la España del siglo XIX*, Madrid, Turner, 1976. La importància d'aquest tema es va concretar en els debats i les tasques parlamentàries a l'entorn de la discussió sobre els Codis Penal i Civil. Quant a això, vegeu les petites aportacions d'ANTON MELLON, Joan, «La discussió del codi penal (1821-1822)», *L'Avenç*, 42, Barcelona, octubre 1981, p. 38-42; i ROCA, Encarna, «Modernitat i codi civil a l'Espanya del segle XIX», *L'Avenç*, 132, Barcelona, desembre 1989, p. 6-9.

en la necessitat de reformar l'Estat; tot i que, evidentment, cadascun des dels seus respectius interessos particulars. El cert és que la crisi dels partits dinàstics durant les dues primeres dècades del segle XX va accentuar la voluntat dels regeneracionismes per conquerir l'Estat. Socialistes i anarquistes creien que era la classe obrera qui l'havia de conquerir. Republicans, catòlics, regionalistes i militars van optar per cedir aquest "privilegi" a les classes mitjanes. Per aquesta raó, va ser difícil compatibilitzar a Espanya els projectes polítics de les classes mitjanes i obreres des de punts de vista estrictament classistes.¹¹ Finalment, van ser els discursos nacionalistes els que van aconseguir, tot i que amb moltes dificultats, sumar diverses voluntats a l'entorn dels seus projectes. Les diferents famílies republicanes (azañistes i lerroixistes) i el socialisme van apel·lar al patriotisme i definiren la seva revolució republicana de l'abril del 1931 com una revolució nacional.¹² Els mateixos catòlics van aconseguir al 1933 un sonor triomf electoral amb un discurs nacionalista espanyol.¹³ I els militars també van apel·lar a la pàtria i a la nació quan van prendre el poder el setembre del 1923 i quan revoltaren una part de l'exèrcit el juliol del 1936.¹⁴

Davant de les propostes nacionalistes espanyoles van sorgir, durant el primer terç del segle XX, dos contranacionalismes: el dels llibertaris i el dels regionalismes perifèrics. Pel que fa a aquests i, en concret, a les diferents opcions catalanistes, les seves propostes de reforma de l'Estat espanyol partien de la base de crear una estructura descentralitzada d'aquest amb l'objectiu de configurar petits contrapoders i administracions regionals que superessin la inèrcia gestora i professional de l'Administració central de l'Estat. En rigor, pretenien vertebrar un cos de funcionaris propis o locals a partir d'una promoció

11. El discurs de les classes mitjanes i les seves aspiracions estatistes, a VILLACORTA BAÑOS, Francisco, *Profesionales y burócratas. Estado y poder corporativo en la España del siglo XX, 1890-1923*, Madrid, Siglo XXI, 1989.

12. BEN-AMI, Shlomo, *Los orígenes de la Segunda República española: Anatomía de una transición*, Madrid, Alianza Editorial, 1990. Per al lerroixisme, TOWNSON, Nigel, «"Una República para todos los españoles": el Partido Republicano Radical en el poder, 1933-1935», a TOWNSON, Nigel (ed.), *El republicanismo en España (1830-1977)*, Madrid, Alianza Editorial, 1994, p. 193-222.

13. El discurs nacionalista de la CEDA, a MONTERO, José R., «La CEDA, el catolicismo social y político en la II República», Madrid, *Revista de Trabajo*, 1971, 2 vols.

14. Sobre el procés colpista de 1923, TUSELL, Javier, *Radiografía de un golpe de Estado. El ascenso al poder del General Primo de Rivera*, Madrid, Alianza, 1986. La configuració d'un corporativisme militar de base nacionalista entre 1917 i 1936, a NAVAJAS ZUBELDÍA, Carlos, *Ejército, estado y sociedad en España (1923-1930)*, Logroño, Gobierno de La Rioja-Instituto de Estudios Riojanos, 1991; P. BOYD, Carolyn, *La política pretoriana en el reinado de Alfonso XIII*, Madrid, Alianza, 1990; i CARDOÑA, Gabriel, *El poder militar en la España contemporánea hasta la guerra civil*, Madrid, Siglo XXI, 1983.

professional fonamentada en l'eficàcia, però també en la devoció per la corresponent causa nacional o regional.

2. L'ideal catalanista d'una moderna societat de serveis

El món catalanista de la primera meitat del segle XX es nodrí d'un notable contingent de persones procedents de l'àmbit rural català. La Mancomunitat i especialment la Generalitat dels anys trenta contractà de forma fixa o eventual joves pagesos i fadristerns d'origen rural amb vocacions literàries que havien arribat a Barcelona amb l'objectiu de promocionar-se dins del sector dels serveis o de la cultura.¹⁵ En tot cas, mai dins del sector secundari: aquesta opció, poc atractiva professionalment, es deixà per als immigrants procedents de fora de Catalunya. Això no significava que tots els funcionaris de la Generalitat (i en el seu moment de la Mancomunitat) es corresponguessin a aquestes característiques culturals, professionals i de mentalitat. Però sí que era ben cert que la major part dels empleats contractats per una o per altra institució es concentrava a Barcelona.¹⁶

En tot cas, l'Associació Cultura i Esport-Generalitat de Catalunya (ACE-GC) sí que fou un reflex de l'entrellat associatiu, professional i cultural característic dels funcionaris de la Generalitat adscrits o simpatitzants del catalanisme polític dels anys trenta del segle XX. La seva base social inicial podia identificar-se tant amb el regionalisme com amb l'ampli ventall del catalanisme d'esquerres del moment (ERC, roviravirgilians, bofillians) i fins i tot separatistes de tota mena. Hi confluïen vells funcionaris de les diputacions i nous funcionaris de la Generalitat, però tots units momentàniament en la defensa del seu espai de treball dins de l'Administració de la Generalitat.¹⁷

15. Il·lustratives d'aquest fenomen són les memòries de PUIG I FERRATER, Joan, *Camins de França*, 2 vols., Barcelona, Edicions 62-La Caixa, 1982. L'obra s'edità originàriament en la seva versió definitiva el 1934.

16. També, durant els primers vint anys del segle XX, l'Ajuntament de Barcelona, amb majoria de regionalistes i republicans, va permetre incorporar com a funcionaris literats de prestigi en una situació econòmica poc galdosa. Fou el cas, per exemple, de Prudenci Bertrana, que aconseguí una plaça de professor de dibuix a l'Escola del Bosc a través de l'escriptor i regidor republicà Ignasi Iglésias, a GÓMEZ, Maribel, *Aurora Bertrana. Encís pel desconegut*, Barcelona, Pòrtic, 2003, p. 29-30. MARTÍNEZ FIOI, David, *Estatisme i antiestatisme a Catalunya (1931-1939). Rivalitats polítiques i funcionariats a la Generalitat*, Barcelona, PAM, 2008, p. 33-35 i 57-67.

17. Certament, en un primer moment, l'abril del 1931, el Govern provisional de la Generalitat va haver de comptar amb els funcionaris i els serveis de les diputacions catalanes, tal com ho indiquen els diferents decrets del *Butlletí de la Generalitat de Catalunya*, núm. 1, 3-V-1931, p. 1-4, i núm. 2, 20-V-1931, p. 5-11. Un nombre respectable d'aquests funcionaris va ser ratificat al llarg del 1932: per exemple, *Butlletí de la Generalitat de Catalunya*, núm. 1 (any II), 15-I-1932, p. 1-4; núm. 12 (any II), 30-VI-1932, p. 305-306.

Es podia constatar que l'herència discursiva del Noucentisme hi era molt present dins de l'ACE-GC, fins i tot entre els associats propers o simpatitzants de formacions ultraesquerranes o marxistes de l'àmbit catalanista com ara el Bloc Obrer i Camperol, Estat català-Partit Proletari o la Unió Socialista de Catalunya (USC). Tots, com a funcionaris, compartien una visió de Catalunya en què el sector dels serveis (especialment intel·lectuals i professionals) devia dirigir l'autogovern de Catalunya i en què els treballadors manuals (identificats globalment com a forasters de Catalunya) havien d'adoptar un paper subordinat de les directrius catalanistes. I això calia que fos així, perquè, segons aquest discurs, el català —per damunt de la resta d'espanyols— era més civilitzat i eficient. A més a més, existia un altre punt que obligava la majoritària classe obrera immigrant i de parla castellana a sotmetre's a les directrius catalanistes: el seu desconeixement de la llengua catalana. En la mesura que els redactors de l'Estatut de Núria, el 1931, pertanyien a les categories altes i mitjanes del funcionariat de la Generalitat (com ara l'escriptor Millàs-Raurell o l'enginyer i director de l'Escola del Treball Rafael Campalans), el text estatutari provisional definia la llengua catalana com l'únic vehicle de relació laboral de la Generalitat.

Així, l'expansió administrativa i territorial de la Generalitat als anys trenta, juntament amb la seva capacitat aparent de crear llocs de treball, va ser possible en la mesura que la societat catalana del primer terç del segle XX havia apuntat una voluntat innegable de terciarització. És a dir, de construir un sector de serveis que es pogués nodrir a partir dels excedents de població rural víctima de la crisi agrària de la fi del segle XIX.¹⁸ Ara bé, això no s'hagués produït sense l'irrefrenable expansionisme territorial i demogràfic de Barcelona, que marcà el discurs de les diferents opcions catalanistes dels anys deu, vint i trenta del segle XX. Fins al punt que tota construcció administrativa estatal o paraestatal catalanista situava Barcelona com a centre transformador del conjunt de Catalunya. Tanmateix, a principis dels anys trenta, tota aquesta visió expansiva d'una administració autònoma catalana i en català constituïa encara un projecte i no una realitat. Es tractava d'un projecte fràgil, ja que la presència d'un moviment obrer radicalitzat i fonamentat en una notable base immigrant el podia fer trontollar sense aparents problemes.¹⁹

18. Un estudi exemplar sobre la crisi agrària de la fi del segle XIX i la urbanització del món rural, a MAYAYO I ARTAL, Andreu, *La Conca de Barberà (1890-1939). De la Crisi Agrària a la Guerra Civil*, Montblanc, Centre d'Estudis de la Conca de Barberà, 1986, p. 19-277.

19. MARTÍNEZ FIOL, David, *La sindicació dels funcionaris de la Generalitat de Catalunya (1931-1939)*, tesi de doctorat, UAB, 2006, p. 83-95.

La tendència a la terciarització va tenir diferents motivacions dins de Catalunya entre els anys 1900 i 1930. Una, comuna a catalanistes i republicans, però també a sectors empresarials, tenia com a objectiu donar respostes a la creixent conflictivitat laboral fruit d'una societat força industrialitzada i que tenia, a més a més, un actiu entramat associacionista obrer. Així, els sectors mesocràtics catalans entengueren que la pau social i el refredament de les aspiracions revolucionàries podien tenir lloc si, des de l'Administració de l'Estat a Catalunya o des d'una administració catalana paraestatal, es donaven una sèrie de serveis que milloressin la qualitat de vida dels catalans. En aquesta línia s'expressà el catalanista d'esquerres Antoni Rovira i Virgili, el 1908, quan va escriure a *La Campana de Gràcia*, que

«Catalunya, mestressa dels seus destins, exterioritzaria esplèndidament la potència de llibertat i civilització que en ses entranyes fecundes porta. Aviat la seva evolució social i política la posaria al nivell de les nacions capdavanteres de la humanitat. ¿I no tindrien aquí un millor ambient per a les seves propagandes i per a les seves lluites els obrers sindicalistes i socialistes, que ara comencen a organitzar-se, després de llargs anys de la funestíssima influència de l'anarquisme negatiu i dissolvent?»²⁰

Però també existí una segona raó que entenia la promoció del sector dels serveis com un mecanisme d'autoprotecció de la catalanitat. Així, es pretenia aturar la sagnia dels corrents migratoris de pagesos catalans cap a les Amèriques a partir de l'estratègia següent: evitar aquesta fugida al *paradís* americà a partir d'una oferta laboral urbana que no impliqués la conversió del pagès en un treballador de fàbrica o de la construcció.²¹ D'aquesta manera, la promesa d'una certa millora professional i social devia impedir la pèrdua de població autòctona, la qual havia d'esdevenir al mateix temps el model ideal de treballador català enfront de l'obrer immigrant no català que ja ocupava un lloc numèricament important en el sector secundari i que començava també a introduir-se en el terciari. Sobre aquest "perill", Eugeni d'Ors va fer, el 14 de desembre del 1909, una de les seves gloses, a partir d'un discurs etnicista, classista i aristocratitzant, en què afirmava que «tota veritable Ciutat suposa una Aristocràcia. Tota Aristocràcia suposa una minoria. En la plena població

20. ROVIRA I VIRGILI, Antoni, «Els obrers catalans i l'autonomia de Catalunya», *La Campana de Gràcia*, 21-XI-1908, reproduït a ROVIRA I VIRGILI, Antoni, *Notes obreres*, pròleg i edició a cura de Jaume Sobrequés i Callicó, Barcelona, La Magrana, 1986, p. 72.

21. De fet, els fluxos migratoris cap a Amèrica s'estengueren al llarg del segle XIX, com ho demostra YÁÑEZ, Cesar, «L'emigració guixolena a Amèrica durant el segle XIX», *Plecs d'Història Local*, 6, Barcelona, desembre 1986, p. 82-89.

d'una vila, sempre els Ciutadans representen una petita part. Diu que a Atenes eren un terç; el reste de la població se composava d'esclaus, d'afranquits i de metecs... / Aquests darrers eren els més perillosos, perquè no se'ls exclouïa totalment dels drets polítics. Forasters o fills de forasters, desarrelats de vària mena, pervinguts a ciutadania d'origen dubtós, bàrbars palesos o barbaritzants equívocs, formaven en mig de la Ciutat aquest "demos" metec, sense un lligam de cor amb la glòria ancestral d'ella, sense interès pel seu llunyà avenir... I així la guerra entre els Ciutadans i els Metecs era entauladora tothora».²²

Simbòlicament, d'Ors distingia entre els Ciutadans-catalans i els Metecs-no catalans entre els que havien de dirigir la Catalunya moderna i els que s'hi havien de sotmetre. Tanmateix, alertava del perill que els metecs imposessin la dictadura del foraster als *assenyats* i *cívics* catalans. Així, arribava a la conclusió següent: «que mentre el nostre català estén cada dia més son domini com a llengua literària i intel·lectual, i guanya tot jorn províncies espirituals noves, a baix, en la massa popular, sembla anar reculant sempre, disminuir en extensió demogràfica relativa... —Me confessava un amic meu que mai havia trobat tantes porteres, tants empleats de tramvies, no parlant català...».²³

Tot aquest discurs social enaltidor dels serveis es féu especialment recurrent durant els anys de funcionament de la Mancomunitat i dins del difícil context socioeconòmic de la Gran Guerra. Van ser aquests uns anys en què les expectatives de treball en la indústria del tèxtil i de la construcció van atreure una allau migratòria d'aragonesos, valencians i murcians cap a Barcelona i les seves rodalies. La seva condició d'immigrants i desplaçats els convertí en mà d'obra barata i hagueren de patir unes dures condicions de vida. Ara bé, aquesta marginalitat social els orientà als rengles d'una cada cop més creixent i activa Confederació Nacional del Treball (CNT).²⁴ En tot cas, la propaganda de la

22. D'ORS, Eugeni, *La ben plantada / Glossari*, selecció a cura de Josep Murgades, Barcelona, Edicions 62-Orbis, 1985, p. 149-150. La influència de la dreta nacionalista, regionalista i catòlica francesa en el discurs ètnic i biològic d'Eugeni d'Ors i del catalanisme conservador i regionalista, a DUPLÁA, Cristina, «El nacionalisme biològic de Maurice Barrès i Eugeni d'Ors», *L'Avenç*, 105, Barcelona, juny 1987, p. 40-45; COLL I AMARGÓS, Joaquim, *El catalanisme conservador davant l'afar Dreyfus 1894-1906*, Barcelona, Curial, 1994; i del mateix autor, «Brunetière, Barrès i el catalanisme finisecular», *L'Avenç*, 232, Barcelona, gener 1999, p. 8-12. Finalment, MANENT, Albert, *Del Noucentisme a l'Exili. Sobre cultura catalana del nou-cents*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1997, especialment el capítol «Notes sobre la recepció de Charles Maurras a Catalunya», p. 205-226.

23. D'ORS, Eugeni, *La ben plantada / ...*, op. cit., p. 149-150.

24. El creixement descontrolat de Barcelona arran de la intensa arribada d'immigrants de l'arc

Mancomunitat i els discursos de catalanistes i republicans ressaltaren que, a banda del vessant negatiu que implicava la problemàtica social generada per la immigració, l'arribada d'aquesta des d'altres zones d'Espanya reflectia des d'un vessant positiu la potencialitat econòmica de Catalunya. A partir d'aquest fet es conreà la imatge d'una Catalunya que esdevenia diferent de la resta d'Espanya, no només per ser la zona més desenvolupada econòmicament, sinó perquè també s'havia constituït en una societat de serveis al voltant de la indústria i del comerç, en la qual mercantils, contramestres, intel·lectuals i professionals liberals estaven definint el nou i modern estil social català.²⁵ Aquest fou un discurs sorgit dels sectors intel·lectuals-professionals regionalistes, filoregionalistes i republicans liberals, que posava de manifest les seves aspiracions polítiques i socials dirigistes de la societat catalana. El 1911, a les planes d'*El Poble Català*, Alexandre Plana afirmava rotundament que «la col·laboració d'obriers i intel·lectuals demana com a qüestió prèvia la de l'educació dels primers pels segons. Lo que cal fer an aquests és el començar l'obra d'educació, de preparació de la futura col·laboració pública. Avui aquesta col·laboració és privada, és treball de gabinet d'estudi o d'acció governamental, d'intel·lectuals allunyats de la vida pública preparant-se a la futura intervenció el dia que les masses arribin per medis polítics o per la via revolucionària a la possessió de la sobirania. És l'endemà de la revolució que, com digué Maeztu, "la democràcia necessita dels intel·lectuals perquè el seu triomf no signifiqui la barbàrie"».²⁶

I, certament, va ser un plantejament que va fer via en molts joves pagesos, els quals abandonaren les seves llars del camp i marxaren a Barcelona a fer fortuna. L'arribada dels joves pagesos a la metròpoli comtal xocava, però, amb la dura realitat: no eren tants els treballs existents en el sector dels serveis i aquells als quals podien aspirar, com el de dependent, els conferia un *estatus*

mediterrani, a TATJER, Mercè, «Evolució demogràfica», dins de SOBREQÜÉS I CALLICÓ, Jaume (dir.), *Història de Barcelona*. 7. *El segle XX. I. De les annexions a la fi de la guerra civil*, Barcelona, Ajuntament de Barcelona-Enciclopèdia Catalana, 1995, p. 71-122. La conflictivitat social, la sindicalització llibertària i la mobilització laboral en els anys de la Gran Guerra, a TERMES, Josep i ABELLÓ, Teresa, «Conflictivitat social i maneres de viure», *Ibid.*, p. 123-149; i MARTÍN RAMOS, Josep Lluís, «Guerra social i conflictivitat», dins SERRALLONGA I URQUIDI, Joan i MARTÍN RAMOS, Josep Lluís, *Condicions materials i resposta obrera a la Catalunya contemporània*, Sant Quirze de Besora, Associació Cultural Gombau de Besora i els autors, 1992, p. 153-302.

25. El cas dels contramestres, a DUARTE, Àngel, «Mayordomos y contramaestres. Jerarquía fabril en la industria algodonera catalana, 1879-1890», *Historia Social*, 4, València, primavera-estiu 1989, p. 3-20.

26. PLANA, Alexandre, «Els intel·lectuals i els obrers», *El Poble Català*, 19-III-1911, dins de BOFILL I MATES, Jaume, PLANA, Alexandre i SOLDEVILA, Carles, *Articles*, selecció a cura de Iolanda Pelegrí, Barcelona, Edicions 62-Orbis, 1985, p. 79.

de proletarització del qual volien fugir. Alguns d'aquests pagesos amb ambicions acabarien per nodrir els rengles del separatisme o del comunisme nacionalista amb la voluntat de desbancar els intel·lectuals regionalistes.²⁷

En conseqüència, fins als anys trenta, la terciarització de la societat catalana va ser més una construcció intel·lectual de l'imaginari catalanista i republicà que no pas una realitat. De fet, el que des del segle XIX s'havia acceptat com a veritable element diferencial entre Catalunya i la resta d'Espanya havia estat el particular procés d'industrialització del Principat. I, certament, el sector primari a Catalunya va minvar considerablement entre el 1860 i el 1930. Al 1860, el sector primari ocupava el 54,7% de la població activa, mentre que el 1930 s'havia reduït el 26,3%. Per contra, el sector secundari va passar del 29% del 1860 al 51,5% de l'ocupació l'any 1930. És a dir, la indústria, durant la Restauració alfonsina, va capgirar al seu favor el predomini que durant la primera meitat del vuit-cents havia mantingut l'agricultura. En canvi, el sector dels serveis, clau de volta del discurs de la modernitat catalanista i republicana, va experimentar un creixement molt lent i, fins i tot, amb constants daltabaixos. Així, entre el 1860 i el 1877, va passar de representar el 16,3% de la població activa catalana a significar-ne el 21,2%, i minvar el 19,4% el 1887 i remuntar el 1900 el 22,9%. És més, els anys d'expansió institucional del catalanisme (1901-1920) a través d'ajuntaments, diputacions i la Mancomunitat van reflectir un increment fins al 23,9-25,5%, i van mostrar una tendència a la baixa durant els anys primoriveristes: el 22,2% el 1930.²⁸

D'altra banda, l'aspiració catalanista i republicana de convertir Barcelona en un model atractiu de desenvolupament urbà a través dels serveis produí sempre unes certes maliances en l'altra gran ciutat d'Espanya, que era Madrid. A diferència de la Ciutat Comtal, Madrid es presentava com una ciutat de serveis forjada a partir de la seva estricta capitalitat estatal. Per tant, la força de Madrid residia en la nombrosa burocràcia generada pels ministeris i les seves oficines. Això tenia un perill: si en algun moment, com va passar durant la Guerra Civil, Madrid deixava de ser la capital d'Espanya (en aquest cas, la republicana), el seu valor intrínsec es reduiria al no-res. De fet, allò que va salvar Madrid a partir del 1936 va ser el fet d'esdevenir símbol de la resistèn-

27. MARTÍNEZ FIOL, David, *Daniel Domingo Montserrat (1900-1968). Entre el marxisme i el nacionalisme radical*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2001, p. 21-146.

28. BENAVENTE, Jaime i NICOLAU I ROS, Roser, «La població», a NADAL I OLLER, Jordi (dir.), *Història econòmica de la Catalunya contemporània*, vol. 2: «S. XIX. Població i agricultura», Barcelona, Enciclopèdia Catalana, 1990, p. 55; i *Ibid.*, vol. 4: «S. XX. Una societat plenament industrial», p. 70.

cia antifeixista. Però com a centre econòmic vital tindria una menor vàlua ja que, a banda dels serveis, Madrid no es recolzava tan decididament com Barcelona en un sòlid teixit industrial.²⁹ No ha d'estranyar, per tant, que els únics moments d'un cert creixement del sector dels serveis a Catalunya es produïssin en els anys del Sexenni i en els de predomini regionalista als anys deu, ja que van ser períodes caracteritzats per la puixança dels sectors mesocràtics i obreristes urbans. Per contra, els primers anys de l'alfonsisme i del primoriverisme coincidiren amb el relatiu estancament del sector dels serveis a Catalunya. Per tant, era en el sector terciari on es trobava el veritable perill per als espanyolistes radicals i no en el desenvolupament industrial català.

D'aquesta manera, la concreció orgànica de l'autonomia catalana dels anys trenta es fonamentà a partir del clàssic discurs que presentava una Catalunya eficient, administrativament i econòmicament, enfront d'un Estat burocràtic, encara que aquest fos republicà. Certament, la Generalitat també creà la seva pròpia burocràcia però, com que aquesta era catalana, això significava, en el discurs esquemàtic dels catalanistes, sinònim d'eficiència: per definició, es presentava el català com a eficient i treballador enfront, per exemple, de l'andalús drogo.³⁰ Un discurs que, lògicament, va apropiat-se l'Associació Cultura i Esport-Generalitat de Catalunya.³¹

29. Sobre la configuració de Madrid com una ciutat de serveis estatals i públics durant el darrer terç del segle XIX i el primer del segle XX, es poden veure els estudis de BAHAMONDE MAGRO, Ángel, «Pascual Madoz y la modernización de la ciudad de Madrid: La Peninsular, empresa inmobiliaria, 1861-1883», dins GARCÍA DELGADO, José Luis (ed.), *Las ciudades en la modernización de España. Los decenios interseculares*, Madrid, Siglo XXI de España Editores, 1992, p. 379-404; GARCÍA DELGADO, José Luis, «Madrid en los decenios interseculares: la economía de una naciente capital moderna», *Ibid.*, p. 405-414; i JULIÀ, Santos, «En los orígenes del gran Madrid», *Ibid.*, p. 415-429.

30. Decret fixant les normes de direcció i d'inspecció dels serveis burocràtics dels Departaments de la Generalitat, *BOGC*, núm. 12, 4-III-1933, p. 67.

31. Gabriel Jackson assenyalava que el discurs tecnocràtic també va estar farcit de connotacions racistes emparades en les teories del darwinisme social. Així, societats com l'alemanya o l'anglesa elaboraren discursos fonamentats en la superioritat de les races cultes del nord enfront de les races incultes del sud. Uns plantejaments que havien de justificar l'imperialisme, però també el poder polític i social dels tecnòcrates. El mateix procés revolucionari rus deixà constància d'un discurs semblant: els líders bolxevics, intel·lectuals i professionals d'orientació occidental, també van tenir molt clara la seva superioritat racial, moral i cultural envers la massa de camperols russos analfabets que havien d'administrar, circumstància que va afavorir el discurs leninista sobre la direcció de la revolució a partir d'una minoria conscient i preparada. Així, els discursos racistes van ser presents fins i tot en les revolucions igualitàries. Vegeu JACKSON, Gabriel, *Civilización y barbarie en la Europa del siglo XX*, Barcelona, Planeta, 1997, p. 9-93. *L'Enciclopedia Universal Ilustrada Europeo-Americana*, en la qual escrigueren catalanistes com Jaume Serra Hünter o Pompeu Fabra, recollia en el mot *España* un apartat d'antropologia en el qual es feia una descripció dels trets racials característics de cadascuna de les diferents regions espanyoles. Així, es mostraven mapes d'Espanya on s'indicaven els diversos in-

3. El funcionari com a model de l'home nou: eficàcia i antisedentarisme

Certament, la cúpula directiva de l'ACE-GC, presidida a partir del 1932 pel dirigent de la Unió Socialista de Catalunya Rafael Ramis, entenia l'autonomia catalana com un mini-Estat modèlic i exemplar per a l'Estat espanyol. Així, el primer número del butlletí, de maig del 1932, recollia un pòrtic de l'escriptor i funcionari de la Generalitat Carles Soldevila, proper aquest al Partit Republicà Catalanista, en què es feia una exaltació del paper de l'Estat i de la figura del funcionari eficient:

«Els funcionaris, estimats amics, tenim una situació que és una veritable paradoxa. D'una banda, som un rodatge cada dia més necessari, cada dia més indispensable dins una societat que tendeix a confiar cada dia més afers i més interessos al poder públic. D'una altra banda, som mirats amb recel i fins amb hostilitat per bona part dels nostres conciutadans que ens suposen beneficiaris de qui sap quins privilegis i usurpadors de qui sap quines prerrogatives.»³²

En aquest sentit, les paraules de Carles Soldevila palesaven una sèrie de dubtes i incerteses pròpies del període previ a l'aprovació de l'Estatut. Inicialment, els funcionaris de la Generalitat van ser, en bona mesura, els funcionaris de les antigues diputacions provincials traspassats a la Generalitat provisional. Aquest funcionariat, i especialment els adherents de Cultura i Esport, adoptà una posició favorable a la consolidació del marc autonòmic definit provisionalment l'abril del 1931 i definitivament el setembre del 1932. Darrere d'aquesta actitud col·laboracionista no hi havia només una voluntat política, sinó també corporativa: com més fidels a ERC fossin, menys entrebancs posarien els nous governants a mantenir els llocs de treball ja existents amb els corresponents privilegis. Ara bé, això podia comportar que els administrats arribessin a la conclusió desencisadora que el canvi republicà havia significat la continuació de la corrupció però amb altres governants. Tanmateix, Soldevila realitzà una lectura optimista assenyalant que el funcionariat existent era qualificat perquè tenia un bon nivell cultural:

dexs cefalomètrics o alçades relatives dels cranis, els diferents tipus de nas, dents, ulls, cabells o l'alçada així com l'expansió del cutis bru, a *Enciclopedia Universal Ilustrada Europeo-Americana*, volum XXI, Madrid, Espasa-Calpe, 1975 (reproducció de l'edició de 1923), p. 404-413. MARTÍNEZ FIOU, David, *La sindicació dels funcionaris de la Generalitat de Catalunya (1931-1939)*, tesi de doctorat, UAB, 2006, p. 71-81 I 235-279.

32. SOLDEVILA, Carles, «Pòrtic», *BCiE-GdC*, núm. 1, Barcelona, maig del 1932, p. 1.

«Tenim dret, sens dubte, a demanar una rectificació d'aquest concepte que no s'adiu gaire amb la realitat. Però al mateix temps ens pertoca l'obligació de fer tot allò que puguem per treure la llegenda del funcionari que no té altra virtut que rosegat el pressupost i complicar l'administració pública, fins la darrera versemblança.

Aquesta tasca, amb la sobrada dilatació de funcions que significa l'Estatut, és alhora més urgent i més difícil. Més urgent perquè ara més que mai cal que els funcionaris catalans inspirin confiança i simpatia; més difícil perquè la rapidesa amb què serà necessari crear o conjuntar els òrgans administratius nous implicarà probablement un període de vaguetat reglamentària, de provisorietat d'orientacions, i un ingrés copios de buròcrates novells...

No hi fa res. El deure no minva pas perquè creixin les dificultats que s'oposen al seu compliment. En l'hora d'iniciar Catalunya la seva vida autònoma, no hem de plànyer esforços per a crear-hi d'una manera sòlida i duradora un bell concepte del funcionari públic. Certament, tot no depèn de nosaltres; factors d'un altre ordre tindran una grossa responsabilitat. Però nosaltres cal que ens ocupem de la nostra.

La tasca de l'Associació Cultura i Esport indica que un aspecte almenys d'aquesta responsabilitat no us és desconegut. Una intel·ligència cultivada, un organisme hàbil són coses essencials per servir amb eficàcia un càrrec públic. La imatge clàssica de l'empleat, incompetent, rutinari, supersedentari (de l'oficina al cafè, del cafè a l'oficina) ha passat a la història, com els maneguins i els casquets circulars.

Una empena més, amics, per destruir fins el record d'aquesta imatge que inclinava a confondre l'administració en una mena de caserna d'invàlids o en una post salvadora de naufragats!»³³

En conjunt, eficàcia, esport, cultura i guerra al sedentarisme a partir d'una imatge dinàmica de l'Administració. Una obsessió en la qual incidí en el número següent, de juny del 1932, el poeta i funcionari Josep M. Lòpez-Picó ressaltant la voluntat de servei del funcionari per damunt dels corporativismes egoistes i antisolidaris:

«Avui, enfront de les facilitats humorístiques que han intentat la deformació del concepte del funcionari com una humanitat a part, presonera del personalisme de casta, monstruosa ampliació del *jo*, les paraules transcrites ens tornen el sentit de bon servei de la burocràcia catalana —la nostra— a favor d'una obra que continua,

33. *Ibid.*

a l'esplendor de la qual cada individualitat, com més forta, més s'avé a l'íntima voluntat de creació col·lectiva, joc d'activitats i de realitats entre ahir i demà, articulació de tots els moments acceptats de cara al risc de les superacions i de les minves que són la totalitat vital de la nostra història i del nostre futur.

No altres paraules sabia dir als companys de *funció* ni altra tonalitat no em semblaria apropiada, sinó aquesta amb la qual intentem associar aquests conceptes tantes vegades dissociats: vida i oficina.»³⁴

En aquest sentit, la referència a una «obra que continua» semblava matisar que, com a antic funcionari de la Mancomunitat, calia ressaltar que la Generalitat havia de ser una continuació de la Mancomunitat. Per què? Perquè era una manera d'exigir els seus mèrits com a antic funcionari d'una administració catalana que ell considerava nostrada. D'aquesta manera, també podia fer ús del seu pedigrí de vell funcionari davant dels novells que s'havien d'incorporar a l'administració catalana autònoma. Finalment, li permetia justificar que la seva aparent adhesió a ERC i a Macià no ho era tant a aquests sinó a l'Administració catalana: la lògica venia a dir que qui mana en realitat no és perdurable, però el que sí que podia ser perdurable era l'Estat (òbviament, català), autònom o no. Aquest joc d'ambigüitats permetia també fer creure a ERC que tenia un funcionariat fidel en la mesura que ho era també a l'autonomia: lògicament, els homes d'ERC jugaven amb la idea que ells encarnaven l'autonomia. En definitiva, es tractava d'aquest joc d'ambigüitats a l'entorn de la defensa de l'autonomia el punt de connexió de totes les sensibilitats polítiques i funcionaries. Un punt de connexió corporatiu que trobà en la llengua catalana la clau de volta d'adhesió o de refús a l'autonomia.³⁵

4. La llengua catalana: l'idioma dels funcionaris de la Generalitat

ERC tenia en comú amb el Partit Catalanista Republicà, la Unió Socialista de Catalunya i la Lliga Regionalista, l'existència en els seus rengles, en major o menor mesura, d'intel·lectuals, professionals i escriptors a la recerca d'un mercat cultural i laboral en català. En aquest sentit, Esquerra es va esforçar a tro-

34. LÓPEZ-PICÓ, J. M., «Vida i oficina», *BCiE-GdC*, núm. 2, Barcelona, juny del 1932, p. 1.

35. Per exemple, en el Decret de creació de l'Escola Preparatòria de Policia de la Generalitat i convocatòria per a ingressar-hi", BOGC, núm. 67, 18-VII-1933, p. 67-68, s'afirmava a la condició sisenada de l'article 3 que l'aspirant havia de «tenir almenys la instrucció primària elemental i conèixer i parlar la llengua catalana». Més desenvolupat, a MARTÍNEZ FIOL, David, *Estatisme i antiestatisme a Catalunya (1931-1939). Rivalitats polítiques i funcionaries a la Generalitat*, Barcelona, PAM, 2008, p. 96-121.

bar fórmules de consens que integressin aquesta intel·lectualitat dins l'Administració autònoma. La via fou el foment de la cultura catalana en català i l'exigència als funcionaris de la Generalitat de conèixer el català com a vehicle de l'Administració. En aquest sentit, el món de l'ensenyament va canalitzar aquesta aspiració de forma clara. Per exemple, el juny del 1931, el Govern provisional de la República establí un decret pel qual creava la càtedra de Llengua Catalana a les Escoles Normals de Catalunya i encomanava a Pompeu Fabra la inspecció d'aquests ensenyaments. El decret a aquest efecte era força concloent:

«El Gobierno Provisional de la República, por decreto de 29 de abril, reconoció a Cataluña el derecho a que la enseñanza en las escuelas de párvulos y primarias se hiciese en lengua materna. En el poco tiempo que lleva de aplicación el referido decreto se ha puesto de manifiesto la necesidad de que las Escuelas Normales se preocupen de preparar convenientemente a los futuros maestros de Cataluña para que puedan con la máxima eficacia, realizar sus enseñanzas en lengua materna. Por todo ello, el Gobierno provisional de la República, y a propuesta del ministro de Instrucción, decreta:

Artículo 1º. En cada una de las Escuelas Normales de Maestros y Maestras de Cataluña, se establece una cátedra para el conocimiento y estudio del idioma catalán, en la que habrá de enseñarse, además, la Metodología correspondiente en orden a su aplicación a la enseñanza primaria.

Art. 2º. De estas cátedras se encargarán voluntariamente aquellos profesores que sean designados por los Claustros de sus Normales respectivas.

Art. 3º. Para que el conocimiento del idioma que se profese en dichas cátedras responda siempre a las normas y a los estudios que realizan los organismos oficiales que en Cataluña tienen a su cargo la misión de depurar el idioma catalán, se encomienda al ilustre filólogo don Pompeyo Fabra, miembro del "Institut d'Estudis Catalans", la especial inspección de estas enseñanzas. Así, mismo, y para dar unidad al programa de dichas enseñanzas y a los problemas metodológicos que las mismas planteen los profesores encargados de esas cátedras deberán ponerse de acuerdo con el Seminario de Pedagogía de la Universidad de Barcelona.»³⁶

L'establiment del català en el món de l'ensenyament i del funcionariat a Catalunya va marcar les pautes de promoció professional a l'Administració autònoma. En aquest sentit, resultà il·lustratiu el cas de la Universitat Autònoma de Barcelona. L'adopció del català com a primera llengua dins del medi universitari va provocar un apreciable descens de matriculacions: la xifra de 5.617

36. Reproduït a *Abora*, Madrid, dimecres 10-VI-1931, p. 6.

estudiants matriculats a les velles facultats el curs 1930-1931 es reduí el curs 1933-1934 a 2.228 estudiants. Aquesta davallada pot explicar-se per la fugida d'estudiants de fora de l'àrea lingüística catalana. De fet, la realització de classes en català a la Universitat va provocar seriosos enfrontaments a diverses bandes entre alumnes de diferent signe polític i els mateixos professors. Els enfrontaments es remuntaren al mateix 1931. Una notícia del mes d'octubre d'aquell any revelava la reacció negativa dels estudiants catòlics contraris al fet que el català esdevingués hegemònic. El blanc de les seves queixes era el catedràtic de dret i membre de la USC Josep Xirau Palau, germà del diputat d'ERC Antoni Xirau. Els incidents van ser descrits a *Abora* indicant que el dijous 15 d'octubre «se promovieron en la Universidad alborotos, debido a varias causas. De un lado, el descontento de los estudiantes que, deseando que se explique en castellano, promovió un incidente desagradable en relación con el catedrático señor Xirau Palau, y de otro, la actitud de los católicos que se unieron a los descontentos. Ello dió motivo a una contramanifestación de la FUE contra aquéllos. Los descontentos por la enseñanza en catalán aconsejaron la huelga, uniéndose a ellos los católicos, y, formando manifestación, se dirigieron, con un cartel al frente que decía "Queremos la libertad de la enseñanza", hacia la Redacción de "La Veu", dando vivas a Cambó. Luego se encaminaron a la de "La Vanguardia", donde repitieron los vivas, y siguieron hasta la plaza de la República, donde profirieron gritos significativos. En este momento se produjo una colisión con un grupo de comunistas que había en la citada plaza y se repartieron bofetadas. Entonces se cerraron las puertas del palacio de la Generalidad. Desde allí se dirigieron finalmente al Gobierno civil, donde solicitaron del gobernador la libertad de la enseñanza. Hablando del conflicto escolar, dijo el señor Anguera que había recibido a una Comisión de estudiantes que le expresaron sus deseos de libertad en la enseñanza. El gobernador les manifestó que no se podía privar a ningún ciudadano de las condiciones culturales que requiere, pero que ellos debían ser los primeros en facilitarlos por su comportamiento dentro de la Universidad.»³⁷

Els visques a Cambó reflectien una situació peculiar. Els sectors conservadors i espanyolistes catalans cercaven l'aixopluc dels regionalistes en el seu combat contra Esquerra i la seva política de nacionalització catalanista a l'ensenyament i a l'Administració. Per a la Lliga resultava certament incòmode i paradoxal perquè una part significativa dels seus potencials votants conservadors

37. «La pugna entre los estudiantes universitarios de Barcelona origina alborotos y manifestaciones en las calles», *Abora*, Madrid, divendres 16-X-1931, p. 19. La mobilització estudiantil catalanista entesa com un joc de defensa corporativa d'una via de promoció professional a través de la funció pública i en català, a: FIGUERAS, Arnau, *Història de la FNEC. La Federació Nacional d'Estudiants de Catalunya de 1932 a 1986*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2005, p. 47-65.

li exigien arraconar la seva vocació catalanista per tal d'esdevenir l'autèntica i útil opció anti-ERC a Catalunya. En aquest sentit, la Lliga no podia girar l'esquena a aquests sectors i, certament, amb moltes ambigüitats, jugà tant la carta de dreta catalanista com de comprensió envers els sectors espanyolistes.³⁸ D'altra banda, les manifestacions contra el catedràtic Josep Xirau tenien sentit en la mesura que es produïren en un context definit pel debat a les Corts dels articles de la Constitució que regulaven l'ensenyament a Catalunya en català. En aquest debat tenia un enorme protagonisme el membre d'ERC i germà de Josep Xirau, Antoni, el qual, juntament amb Gabriel Alomar, integrava la Comissió Parlamentària encarregada de redactar i discutir el projecte de Constitució.³⁹

Aquesta pressió ambiental existent en el món de l'ensenyament a l'entorn de l'aprenentatge del català i en català s'estengué al mateix funcionariat, com ho demostren les paraules de l'article de J. Munné i Fité a les planes del butlletí de l'ACE-GC, titulat «L'idioma de la Generalitat»:

«És innegable que els moments que estem vivint són trascendentals per Catalunya, i que el canvi que es va operant dintre l'administració del nostre Govern, no deixa lloc a dubtes en quant es refereix a l'esdevenidor de nosaltres els funcionaris.

Hem de reconèixer, i no sense certa melangia, que no tots ens trobem posseïts de les condicions indispensables per afrontar el problema del nostre idioma, davant l'Estatut de Catalunya.

Seria trist, que després de passar-nos una munió d'anys fent campanya a favor de la nostra llengua, ens trobéssim ara amb la possessió de tots els drets per usar-la, i que de dins del nostre Govern en sortissin documents redactats d'una manera imperfec-

38. Al costat dels sectors espanyolistes i conservadors catalans, el PSOE i l'Agrupación al Servicio de la República també van intentar fer campanya en favor del castellà a Catalunya. Així, a mitjan gener del 1932, se celebrà a l'Iris Park de Barcelona un míting en què intervingueren els diputats García Valdecasas, d'Agrupación al Servicio de la República, i els socialistes Ruiz de la Torre i Cordero. El míting va ser boicotejat per membres d'Estat Català, Nosaltres Sols i la USC, que llançaren ampolletes de gasos lacrimògens i fulls de mà mentre, al mateix temps, cantaven *Els segadors*. El boicot acabà amb la intervenció de la policia que féu nou detencions de nacionalistes radicals. A «En Barcelona se produjo una colisión en un mitin en pro de la enseñanza en castellano», *Abora*, Madrid, 12-I-1932, p. 3.

39. Les Corts havien aprovat l'article 48, que assenyalava que «es obligatoria la enseñanza del castellano en todas las escuelas primarias de España», i recalrava que «en los casos en que las regiones autónomas organicen la enseñanza en sus lenguas respectivas, el Estado podrá mantener en aquellos centros de instrucción de todos los grados, la lengua oficial de la República», *Abora*, Madrid, 17-X-1931, p. 5. Cal assenyalar que, al 1935, Antoni Xirau i Palau esdevingué funcionari de la Generalitat com a cap de negociat lletrat de la Casa de la Caritat.

ta, que delatessin als quatre vents que no som capaços d'honorar com es mereix la nostra parla.

[...]

Per altra part, el nostre Club fa més d'un any que té establertes unes classes setmanals de perfeccionament, a les quals hom pot concórrer mitjançant ésser soci.

Cal, doncs, que tots els que no donen la importància que es mereix a aquest aspecte de la vida administrativa (el primer de tots els nostres problemes), despertin d'una vegada per sempre del seu son, i procurin per tots els mitjans possibles de posar-se al nivell que els correspon, per tal de no ridiculitzar-nos dintre i fora de Catalunya.»⁴⁰

La potenciació del català en totes les esferes de la vida pública pretenia combatre la influència de l'obrerisme anarcosindicalista i del republicanisme lerrouxista, els quals havien dominat l'àmbit esquerrà durant les dues primeres dècades del segle XX. Tot i que el lerrouxisme havia deixat de ser, momentàniament, una alternativa d'esquerres perillosa per a l'hegemonia d'ERC, no era el cas de la CNT, la qual estava esdevenint un obstacle per a la voluntat totalitzadora i dirigista d'Esquerra: certament, el procés catalanista d'integració cultural va trobar un contrapès considerable en l'obrerisme llibertari, que des del tombant de segle i amb poques excepcions, havia adoptat el castellà com a llengua de relació social i de proselitisme a la premsa i a gairebé tota la literatura que produïa.⁴¹

5. La llengua catalana en el marc de l'Estatut

Els governants de la Generalitat provisional partiren d'un punt de vista erroni i volgudament interessat en la seva consideració de la llengua catalana com a vehicle de promoció professional a Catalunya. D'una banda, entenien que

40. MUNNÉ I FITÉ, J., «L'idioma de la Generalitat», *BCiE-GdC*, núm. 2, Barcelona, juny del 1932, p. 5.

41. En els cercles llibertaris, al llarg dels anys vint i trenta, fou sobretot la família Urales la que va recollir i difondre una novel·lística hereva de la tradició neomodernista, amb un punt d'idealisme desmesurat i cru realisme, caracteritzant-se per una intenció fonamentalment didàctica i apostòlica per als obrers. Aquest tipus de literatura es donà a conèixer a través de col·leccions com "La Novela Social" a Sabadell, "La Novela Roja", "La Novela Nueva", d'existència efímera, on van publicar personatges com Àngel Samblancat i Àngel Pestaña, o "La Novela Libre" (1930-1938). Sobre la literatura revolucionària a Espanya i en castellà, vegeu SANTONJA, Gonzalo, *Las obras que sí escribieron algunos autores que no existieron (Notas para la historia de la novela revolucionaria de quiosco en España, 1905-1939)*, Madrid, La productora de ediciones, 1993.

l'Estatut que s'aprovés havia de satisfer el màxim possible de sectors socials i professionals catalans a fi i efecte de mantenir les màximes adhesions de Catalunya a la política d'ERC. Així, es partí de la premissa següent, un xic equívocada, que acceptava que l'obrerisme català era essencialment anarcosindicalista, antiestatista i castellanoparlant. I es van convèncer que els obrers a Catalunya es conformarien exclusivament amb la seva part corresponent de justícia social i no lluitarien per accedir a llocs de treball de l'Administració autonòmica. En canvi, els diferents sectors catalanistes, la major part dels quals vinculats al sector dels serveis, veien en l'autonomia catalana una mena de mini-Estat integrat dins de l'Estat espanyol i que havia de ser font de llocs de treball, als quals només podien aspirar els catalans i catalanistes de tota la vida. Aquesta percepció de la realitat social i política catalana va inspirar la redacció de l'Estatut de Núria. Nogensmenys, aquesta particular interpretació de la realitat catalana deixava fora del joc l'obrerisme radical; fins al punt que va ser un factor més dels que, en el primer bienni republicà, conduïren la CNT a la ruptura i l'enfrontament obert amb la coalició ERC-USC.⁴²

Així, l'article 5 del títol primer de l'Estatut de Núria assenyalava de forma taxativa que «*la lengua catalana será la oficial en Cataluña, pero en las relaciones con el Gobierno de la República será oficial la lengua castellana*».⁴³ Per tant, la llengua esdevenia el filtre de la promoció social i professional del marc territorial català. Tanmateix, l'article 41 reconeixia que el funcionariat de l'Estat que passés a dependre de la Generalitat «*gozará de los mismos derechos que tiene actualmente reconocidos por el Estado*».⁴⁴ En aquest sentit, existia una voluntat pactista notable amb aquells sectors de l'Administració susceptibles d'animadversió catalanista, sobretot pel que fa als cossos de seguretat i l'exèrcit que havien estat els grans rivals del catalanisme en la lluita pel control de l'Admi-

42. Dins dels ambients ultracatalanistes era habitual identificar la CNT amb la immigració andalusa i amb posicions espanyolistes. Per exemple, des del Partit Nacionalista Català, Daniel Lòpez afirmava que «vosaltres [la CNT] [...] veniu a Catalunya fugint del *señorito*, únic ésser que té dret a viure a la vostra terra i al que no heu gosat combatre veient-vos impotents, perquè els sentiments dels vostres germans no us inspiraven confiança per rebel·lar-vos./ Ací l'ambient de llibertat aparent que es respira, us despertà al impuls revolucionari, que a la vostra terra us tenia a ratlla el *señorito*, però —oh paradoxa— tot el vostre revolucionarisme l'esmerceu contra aquesta terra liberal defensant els seus seculars tiranitzadors, els *señoritos*, convertits en Estat, monàrquic ahir, republicà avui, i que, malgrat el canvi de collars, són els mateixos gossos famolencs de sempre als que vosaltres feu de suport, tot dient-vos llibertaris», a LÓPEZ, Daniel, «CNT i FAI», *La Nació Catalana*, 21-XI-1933.

43. *El Estatuto de autonomía de Cataluña*, introducció de Jaume Sobrequés i Callicó, Barcelona, Undarius, 1977, p. 23.

44. *Ibid.*, p. 39.

nistració de l'Estat a Catalunya.⁴⁵ I és que l'Estatut de Núria preveia, segons l'article 40, punt *b*, l'absorció del control de les forces d'ordre públic de l'Estat a mans de la Generalitat.⁴⁶ I no només això, sinó que, segons l'article 13, per a problemes d'ordre públic «*la Generalidad podrá requerir, para esta finalidad y en la forma legal, el auxilio del ejército de la República*».⁴⁷ D'una banda, es donava un vot de confiança a la professionalitat i utilitat de les forces armades i policials de l'Estat però, de l'altra, es feia tota una declaració política subliminal que revelava la voluntat de sotmetre l'administració policial a la Generalitat.

L'Estatut aprovat el setembre del 1932 matisà totes aquestes propostes. D'entrada, el català no esdevingué per llei l'única llengua oficial a l'autonomia regional catalana, sinó que, segons l'article 2, «*el idioma catalán es, como el castellano, lengua oficial en Cataluña*».⁴⁸ D'altra banda, es limitava el nombre de forces policials que havien de restar sota control de la Generalitat: els serveis de caràcter supraregional i la policia de fronteres restaven a mans del Govern de l'Estat. Pel que fa al funcionariat, aquest passava a dependre de la Generalitat des d'un punt de vista administratiu. Ara bé, el català no esdevenia un idioma obligatori com a mecanisme d'accés a l'Administració autònoma catalana o de promoció socioprofessional en la mesura que, per exemple, segons l'article 11, els registradors de la propietat serien nomenats per l'Estat mentre que els notaris ho serien per la Generalitat.⁴⁹ Aquest dualisme administratiu i idiomàtic havia de molestar els sectors nacionalistes radicals, molts dels quals sense títols acadèmics oficials, en la mesura que els demostrava que la catalanitat no esdevindria per normativa el barem exclusiu a utilitzar en la construcció de l'Administració autònoma catalana.

Una de les maneres més pràctiques de combatre la influència del castellà com a llengua cooficial fou la protecció institucional del món editorial català i en català, del qual formaven part una munió considerable d'intel·lectuals funcionaris propers al Partit Catalanista Republicà o filoregionalistes. Per exem-

45. La crítica de l'exèrcit al catalanisme i a la llengua catalana com a rivals polítics i professionals en la conquesta de l'Administració i dels seus llocs de treball queda reflectida a SOLÉ I SABATÉ, Josep M. i VILLARROYA I FONT, Joan, *L'exèrcit i Catalunya (1898-1936). La premsa militar espanyola i el fet català*, Barcelona, Llibres de l'Índex, 1990, p. 38 i 85-86; i dels mateixos autors, «L'exèrcit espanyol i el fet català, 1898-1939», *L'Avenç*, 100, gener 1987, p. 92-95.

46. *El Estatuto de autonomía...*, op. cit.

47. *Ibid.*, p. 27.

48. *Ibid.*, p. 45.

49. *Ibid.*, p. 53.

ple, Carles Soldevila, funcionari de la Generalitat i col·laborador de l'ACE-GC, dirigia des del 1929 la "Biblioteca Univers", col·lecció d'obres bàsiques de la moderna cultura occidental que formava part de la Llibreria Catalònia creada per Antoni Lòpez el 1924. Paral·lelament, la Conselleria de Cultura de la Generalitat es va fer càrrec, a partir del 1932, del Premi Crexells, que pretenia ser un equivalent del prestigiós Premi Goncourt atorgat a la veïna França. Curiosament, el mateix Carles Soldevila va guanyar l'esmentat premi el 1933.⁵⁰ En aquesta línia, cal indicar que Joan Puig i Ferrater també el guanyà. I és que, a banda de ser el director de la col·lecció "Biblioteca A tot vent" de l'editorial Proa, Puig i Ferrater també era funcionari de la Generalitat, en concret professor de l'Escola Industrial de Barcelona.⁵¹

En bona lògica, els premis literaris explicitaven la voluntat dels governants catalans que a Catalunya la llengua de promoció social fos el català. Però també era una manera, per part d'Esquerra, de captar i d'integrar al seu projecte polític els literats, alhora també funcionaris o aspirants a funcionaris que, tot i no pertànyer a la seva corda política, aprofitaven aquestes plataformes de llançament professional que oferia l'Administració autonòmica. Així, durant aquest breu període, es consolidà la imatge d'una llengua catalana com a sinònim de prestigi social i professional davant d'un idioma castellà que només semblava útil per promocionar-se a Madrid o per definir els guetos culturals de llibertaris, militars, ultradretans o republicans espanyolistes.⁵²

50. El mateix 1932, el Premi Crexells es va acompanyar pel Premi Joaquim Folguera de poesia i de l'Ignasi Iglésias de teatre. Aquesta promoció institucional reflectia la necessitat de donar una importància de caire oficial a la llengua catalana i, per tant, de ser tinguda en compte pel conjunt de la població. L'escriptor Carles Riba, funcionari de la Generalitat i també membre de l'ACE-GC, ja havia assenyalat que «en un altre país, doncs, no basta a l'escriptor, per a prendre posició respecte al seu públic i a l'estil de llenguatge en què ha d'adreçar-se-li, un tacte estrictament professional, un determini de vocació pura; a Catalunya, dins una vocació que no pot deixar d'ésser en alta manera política, necessita, a més del tacte, una tàctica. Que no fem un joc de mots incongruent, cent anys de renaixença literària ens ho confirmen. Cent anys en què tots i cadascun dels nostres escriptors ha estat en lluita, diguem-ho així, civil; no tant contra escomeses o limitacions externes, com, obstinadament, contra la inèrcia i la resistència interiors. Donant a Catalunya les més nobles raons d'ésser, precisament per això han hagut de veure llur obra diversament apreciada o deprecada, en funció de la idea que els diversos sectors socials tenen del destí mateix de Catalunya», reproduït a RIBA, Carles, *Clàssics i moderns*, Barcelona, Edicions 62 i "a Caixa", 1979, p. 133.

51. Una descripció de Joan Puig i Ferrater i el seu entorn editorial i intel·lectual en els anys de transició de la Dictadura a la II República, a ESCLASANS, Agustí, *La meua vida (1920-1945)*, Barcelona, Editorial Selecta, 1957, p. 70-71.

52. Una visió de conjunt del món literari català als anys trenta, a BALAGUER, Josep M., CAMPILLO, Maria i GALLÉN, Enric, «Literatura, teatre i institucions literàries», a GABRIEL, Pere (dir.), *Història de la cultura catalana*, vol. IX: «República, autogovern i guerra 1931-1939», Barcelona, Edicions 62, 1998, p. 117-164.

De manera concloent, semblava obvi que, per als funcionaris vinculats al món catalanista i, per tant, a l'Associació Cultura i Esport-Generalitat de Catalunya, l'idioma havia de ser una forma de concretar les vies de promoció professional. Però, a més a més, els funcionaris vinculats o propers al Partit Catalanista Republicà havien de mostrar-se *encantats* amb la nova situació: la llengua catalana, malgrat el que posés en la redacció definitiva de l'Estatut, no només posava límits, legals o no, a la promoció administrativa, sinó que també assolí una protecció estatal enorme com a vehicle cultural de divulgació i entreteniment lector. Una política cultural que afectà positivament i directament escriptors i periodistes-funcionaris com ara Carles Soldevila o Josep M. López-Picó.⁵³

6. Conclusió?: La paradoxa idiomàtica

Tot i que les classes mitjanes catalanistes maldaren per configurar una estructura administrativa i estatal autònoma que consolidés la seva preeminència política i professional en el marc de la societat catalana, el cert és que els esdeveniments del 1933 al 1939 apuntaren una via de desenvolupament de l'autonomia catalana que es podria titllar de *paradoxal*. En primer lloc, la repressió pels fets del 6 d'octubre del 1934 bandejà momentàniament de l'Administració de la Generalitat el conjunt de forces i polítics de centreesquerra que, des del 1931, havien intentat construir el novíssim marc autòmic de la Catalunya republicana. En el seu lloc, les forces del centredreta català intentaren donar una nova forma a l'autonomia catalana. Lerrouixistes, cedistes i regionalistes aprofitaren el marc d'un Estatut suspès però no derogat per recuperar les essències del Noucentisme dels anys deu. De fet, els regionalistes consideraren que ERC i els seus aliats s'havien apropiat d'una marca de fàbrica (el Noucentisme), que havien adulterat sense pietat. Però, nova paradoxa, l'aliança dels regionalistes amb lerrouixistes i cedistes comportà la bilingüïtzació del *Butlletí Oficial de la Generalitat* en el període 1934-1936. És més, la presidència de la Generalitat no va poder ser patrimoni exclusiu de la Lliga, sinó que va romandre majoritàriament en mans de cedistes, lerrouixistes i, fins i tot, d'un militar.⁵⁴

53. MARTÍNEZ FIOL, David, *La sindicació dels funcionaris de la Generalitat de Catalunya (1931-1939)*, tesi de doctorat, UAB, 2006, p. 83-95.

54. MARTÍNEZ FIOL, David, *Estatisme i antiestatisme a Catalunya (1931-1939). Rivalitats polítiques i funcionaries a la Generalitat*, Barcelona, PAM, 2008, p. 123-193. Curiosament, va ser en el període de suspensió de l'Estatut del 1932 que els governs de la Generalitat es van esforçar més a concretar un Estatut de funcionaris de la Generalitat i municipals. De fet, els governs radicals-cedis-

La victòria electoral de les candidatures del Front d'Esquerra a les eleccions legislatives del febrer del 1936 retornà la gestió de la Generalitat a la coalició de centreesquerra que l'havia governat del 1931 al 1934. Tanmateix, la revolució encetada a l'estiu del 1936 per l'obrerisme ultraesquerrà, principalment la CNT des de Barcelona, tornà a qüestionar el projecte d'una administració autònoma de caire catalanista i lingüísticament en català. D'una banda, els dirigents de la CNT van difondre la idea que la revolució havia acabat amb l'Estat; un Estat que a Catalunya s'identificava fonamentalment amb la Generalitat i en menor mesura amb les dependències de l'Administració central. El cert és que la visió antiestatista de la cúpula cenetista reflectia més un desig que no pas una realitat. Allò que finalment succeí fou que, al setembre del 1936, ERC amb el conjunt de les formacions esquerranes catalanistes pactaren amb la CNT, no tan sols la supervivència de la Generalitat, sinó també un repartiment de conselleries.⁵⁵

Aquest repartiment de conselleries ressaltà una imatge de la Generalitat convertida en regne de taifes. Certament, la promoció funcional dependria de l'adscripció dels empleats públics al partit o sindicat que controlés la conselleria de torn. Òbviament, les conselleries i departaments sota l'òrbita de les forces explícitament catalanistes van mantenir com un senyal d'identitat bàsic la promoció d'aquells funcionaris propers a una idea d'Administració autònoma que devia potenciar l'ús del català en el dia a dia de la seva gestió. Ara bé, en altres conselleries i departaments, aquest patró lingüístic no va ser tan determinant. En tot cas, cal constatar que la CNT (com a organització) no va qüestionar en cap moment la utilització del català com a instrument lingüístic vehicular de la Generalitat. Fins i tot va situar en llocs de responsabilitat administrativa, que no política, personatges de segona i tercera fila del món catalanista amb la finalitat de catalanitzar correctament la tasca i els escrits administratius. Dit d'una altra manera, els llibertaris estaven disposats a acceptar les tesis noucentistes sempre que estiguessin envernissades d'una pàtina revolucionària. Per tant, els dirigents cenetistes (sobretot els governamentalistes) van acceptar formalment el domini total del català en l'Administració

tes-regionalistes van aprovar el Reglament de funcionaris municipals de Catalunya el setembre del 1935, *BOGC*, núm. 272, 29-IX, 1935, p. 2329-2349.

55. MARTÍNEZ FIOI, David, «La revolución de los funcionarios y el mito del antiestatismo libertario en la lucha por los empleos públicos de Cataluña (1931-1939)», a JULIÀ, Santos (dir.), *Actas del Congreso Internacional La Guerra Civil Española 1936-1939 celebrado en Madrid los días 27, 28 y 29 de noviembre de 2006* (format digitalitzat), Madrid, Sociedad Estatal de Conmemoraciones Culturales, 2008, 19 p.

de la Generalitat. El DOGC, a diferència del període 1934-1936, no es va tornar bilingüe, sinó que es va seguir publicant en català, consolidant-la com la llengua única de l'Administració, malgrat que l'Estatut establia la cooficialitat del castellà i del català en tots els àmbits de la vida pública de Catalunya.⁵⁶ La derrota republicana a la Guerra Civil posà fi, durant un parèntesi de quaranta anys, al somni d'una societat de serveis i industrial catalanista vertebrada per una administració autònoma definida per l'ús de la llengua catalana. Fins l'aprovació de l'Estatut del 1979, la llengua de promoció socioprofessional dels funcionaris públics i dels càrrecs polítics de l'Administració va ser el castellà.

56. MARTÍNEZ FIOL, David, «Revolución y servicios públicos en Cataluña: la disputa de las organizaciones sindicales», *Historia Social*, 63, 2009, p. 19-39. També, el recent llibre: MARTÍNEZ FIOL, David, *Els sindicats de funcionaris de la Generalitat de Catalunya (1931-1939)*, Barcelona, PAM, 2010.

Resumen

Patriotismo, eficacia y lengua catalana: valores promocionales del funcionariado de la autonomía regional de Cataluña (1931-1933)

David Martínez Fiol

El artículo explicita cómo el catalanismo político del primer tercio del siglo XX aspiró a la vertebración de un aparato estatal, paraestatal o autónomo dentro de o al margen del Estado español, el cual había de permitir concretar las ansias de autogobierno para Cataluña. En este sentido, el primer catalanismo político se concentró en unas capas medias urbanas e ilustradas que procedían, en la mayor parte de los casos, de los ámbitos rurales del Principado. Sin embargo, estas clases medias catalanistas no eran en absoluto homogéneas, ni dentro del ámbito político ni en el espacio profesional. Así, encontramos, por una parte, individuos, pocos, con estudios superiores (doctorados y licenciaturas universitarias) y, por otra, un buen número de personajes sin estudios oficiales pero con una gran capacidad autodidacta y con aspiraciones intelectuales. Todos juntos, sin embargo, tenían en común la voluntad de servicio a Cataluña y a los catalanes. Y esta voluntad de servicio

se concretó en su aspiración en convertirse en funcionarios de una administración catalana y catalanista. El primer paso fue la Mancomunidad; pero el momento de máxima expansión de esta administración autónoma fue en los años treinta con la configuración de la Generalitat. En este sentido, el artículo pone de manifiesto como esta función pública catalanista se fundamentó en un discurso que elevaba la eficacia profesional del funcionario catalán frente al funcionario español *bolgazán*, y, al mismo tiempo, resaltaba el conocimiento y el uso de la lengua catalana como vehículo de los funcionarios y del papeleo administrativo de la Generalitat. Así, el artículo utiliza como hilo conductor de esta idea las opiniones y los comentarios que se hicieron sobre la cuestión desde la Asociación Cultura y Deporte-Generalitat de Catalunya, entidad que, entre 1931 y 1933, intentó reunir a los primeros funcionarios de la Generalitat de Catalunya.

Palabras clave: función pública; Segunda República; política lingüística; Administración pública republicana; lengua catalana.

Abstract

Patriotism, Efficiency and the Catalan Language: the Values that Promoted the Civil Service of the Autonomous Region of Catalonia (1931-1933)

David Martínez Fiol

The article explains in detail how the political Catalanism of the first third of the 20th century aspired to the structuring of a state, parastatal, or autonomous apparatus, within Spain or on its margins. This would make it possible to give concrete form to the longing for self-government for Catalonia. In this regard, the first period of political Catalanism was concentrated in some well educated, middle class, urban strata of society who, for the most part, came from rural Catalonia. Nevertheless, these middle class Catalanists were not politically nor professionally homogeneous. Thus, we find, on the one hand, a few individuals with higher education (doctorates and university degrees), and, on the other, a fair number of people with no formal education but with a great capacity to teach themselves and intellectual aspirations. Taken together, however, the two groups shared a willingness to serve Catalonia and the Catalans. This willingness to serve took concrete

form in their aspiration to become civil servants in an administration that would be both Catalan and Catalanist. The first step was the Mancomunitat, but the time of maximum expansion in autonomous administration came in the 30s with the formation of the Government of Catalonia (*Generalitat*). In this regard, the article reveals how this Catalanist public civil service sector was predicated on a rhetoric that exalted the professional efficiency of the Catalan civil servant vis-à-vis the lackadaisical Spaniard, and, at the same time, emphasized knowledge and use of the Catalan language as a vehicle for civil servants and the massive paperwork of the administrative system of the *Generalitat*. In this way, the article uses the opinions and comments that arose regarding the Cultural and Sporting Association - *Generalitat* of Catalonia, an organization that, from 1931-1933, attempted to federate the first civil servants of the *Generalitat* of Catalonia, as a leitmotiv.

Key words: civil service; Second Republic; language policy; Public Administration of the Republic; Catalan language.